
ПРОДУКТИВНІСТЬ СОЇ ПІД ВПЛИВОМ ТРИВАЛОСТІ ЗРОШЕННЯ ВПРОДОВЖ ВЕГЕТАЦІЇ В УМОВАХ ПІВДНЯ УКРАЇНИ

Глиняний В. В., Козловець А. В.
м. Миколаїв, Україна

Актуальність теми. Соя відноситься до найважливіших білкових та олійних культур, які забезпечують виробництво корисних для людини харчових продуктів, високопоживних кормів для тварин і є цінною сировиною для переробної промисловості. Світові посівні площі під цією культурою за останні 50 років стрімко збільшилися з 23,8 до 1324,0 млн га, або в 55,6 рази, що свідчить з, одного боку, про її велике значення як джерела рослинного білка, олії, вітамінів та ферментів, а, з іншого боку, вона виступає в ролі провідної біотехнологічної культури світу, яка при інокуляції насіння бульбочковими бактеріями має здатність до біологічної фіксації азоту [1,2].

В Україні сою вирощують в усіх ґрунтово-кліматичних зонах на загальній площі 1870,7 тис. га (2014 р.), проте рівень урожайності залишається низьким і коливається в межах 1,27-1,67 т/га [3]. Для реалізації високого потенціалу вітчизняних сортів культури важливе значення належить розробці та впровадженню сучасних науково-обґрунтованих технологій вирощування сої на зрошуваних землях, у тому числі оптимізованих режимів зрошення. При дефіциті поливної води та зростанні цін на всі види ресурсів виникає необхідність уточнення ефективності поливів у різні фази розвитку сої з економічним обґрунтуванням величини зрошувальних норм і кількості поливів. Тому дослідження з розробки сортової агротехніки сої є актуальними. Польові досліді проводили на полях ННПЦ МНАУ впродовж 2016-2017 рр. Ґрунт дослідних ділянок чорнозем південний.

Польові досліді і лабораторні дослідження з соєю виконували за а методикою польового досліді [4, 5].

Однофакторний дослід передбачав вивчення трьох варіантів строків припинення вегетаційних поливів: - до фази цвітіння; -до формування бобів; -до наливу бобів.

Повторність досліді – чотириразова. Облікова площа елементарної ділянки становила 50 м².

За загальноприйнятими методиками та ДСТУ проводили технологічний аналіз якості насіння. У відібраних зразках зерна визначали вмісту жиру шляхом екстрагування в апараті Сокслетта (за С.В. Рушковським ДСТУ 13496.15-97) та білка – за кількістю загального азоту (за К'ельдалем ДСТУ 13496.4-93).

Фактичну вологість ґрунту визначали термостатно-ваговим методом.

Сумарне водоспоживання досліджуваних культур за весь вегетаційний період і за окремі міжфазні періоди визначали методом водного балансу.

Попередник – пшениця озима.

Результати досліджень. Завдяки плідній роботі українських селекціонерів Україна має найбільший у Європі генофонд і сортовий асортимент сої. Сорти української селекції не мають генетично модифікованих організмів і за урожайністю і вмістом білка не поступаються іноземним сортам [6].

При проведенні досліджень встановлено, що найвища врожайність зерна досліджуваної культури – 4,26 т/га сформувалась при поливах до фази наливу бобів (табл. 1).

При цьому, перевагу мав третій варіант з проведенням поливів до фази наливу бобів. За таких умов одержано врожайність зерна сої на рівні 4,26 т/га. За інших строків припинення вегетаційних поливів урожайність зменшилась відповідно на: першому варіанті на 0,76 т/га або на 21,7% до 3,50 т/га; на другому – на 0,32 т/га або на 8,2% до 3,94 т/га.

При проведенні досліджень необхідно враховувати вплив природних і агрономічних чинників на якісні показники зерна. Так, вміст білка та жиру в насінні сої коливається в дуже великому діапазоні й залежить від багатьох факторів: спадкових особливостей сорту, кліматичних і ґрунтових умов, вологозабезпечення, рівня й типу мінерального живлення.

Шляхом регулювання цих факторів, зокрема, формування оптимального водного та поживного режимів ґрунту і застосування комплексу агротехнічних заходів можна не тільки істотно підвищити врожайність, а також і покращити якісні показники зерна сої [7].

Лабораторний аналіз зразків зерна сої показав, що показники вмісту білка в зерні сої неістотно змінюються під впливом досліджуваного фактору (табл. 1).

Таблиця 1

Продуктивність посівів сої залежно від умов зволоження, т/га

Строк припинення вегетаційних поливів	Урожайність насіння, т/га	Вміст білку в насінні, %	Умовний збір білка, т/га	Вмісту жиру в насінні сої, %	Умовний збір жиру, т/га
До фази цвітіння	3,50	34,8	1,22	20,5	0,72
До формування бобів	3,94	34,6	1,36	19,8	0,78
До наливу бобів	4,26	34,7	1,48	19,4	0,83
НР ₀₅	0,15-0,18	0,30-0,33	-	0,27-0,31	-

Виявлена тенденція щодо зниження досліджуваного показника при підвищенні кількості поливів у другому та третьому варіантах строків припинення поливів – з 34,8 до 34,7%.

На відміну від вмісту білка в насінні сої його умовний вихід коливався значною мірою, що пояснюється рівнями врожайності зерна за окремими варіантами.

Найбільші величини умовного виходу білка, на рівні 1,48 т/га, були визначені у варіанті з вегетаційними поливами до фази наливу бобів. Найменші значення цього показника – 1,22 т/га – у варіанті з поливами до фази цвітіння.

Проведення вегетаційних поливів до фази наливу бобів сприяло отриманню максимального умовного виходу білка, на рівні 1,48 т/га. На першому та другому варіантах строків припинення поливів цей показник знизився до 1,22-1,36 т/га, або на 21,0-8,3%.

Вміст жиру в насінні досліджуваної культури, як і вміст білка, неістотно коливався залежно від впливом досліджуваного фактору (табл. 1). Максимальний рівень даного показника – 20,5% виявлений у першому варіанті строку припинення поливів (поливи до фази цвітіння). Найменші значення вмісту жиру в насінні сої були у варіанті з вегетаційними поливами до фази наливу бобів – 19,4%.

За отриманими результатами нами доведено перевагу мінімізації кількості поливів, оскільки переважав перший варіант з поливами до фази цвітіння, у якому вміст жиру в насінні культури становив 20,5%. У другому та третьому варіантах строків припинення вегетаційних поливів цей показник неістотно знизився – до 19,8 і 19,4%, або на 0,7 і 1,1 в.п.

Умовний збір жиру більш істотно змінювався під впливом досліджуваних факторів (табл. 1). Найвищого рівня – 0,83 т/га – цей показник досягнув у варіанті з вегетаційними поливами до фази наливу бобів. Найменші значення умовного виходу жиру, в межах 0,72 т/га, були при поливах до фази цвітіння.

Висновки. Таким чином, максимальну врожайність сої, на рівні 4,26 т/га, отримали при проведенні вегетаційних поливів до фази наливу бобів. Показники вмісту білка та жиру в насінні сої неістотно змінюються під впливом досліджуваних факторів. Виявлена тенденція щодо зниження вмісту білка при підвищенні кількості поливів у другому та третьому варіантах умов зволоження. Найбільші величини умовного виходу білка, на рівні 1,48 т/га, визначені у варіанті з вегетаційними поливами до фази наливу бобів. Умовний збір жиру найвищого рівня – 0,83 т/га досягнув у варіанті з вегетаційними поливами до фази наливу бобів.

Бібліографічний список

1. Адамень Ф. Ф. Азотфіксація та основні напрямки поліпшення азотного балансу ґрунтів / Ф. Ф. Адамень // Вісник аграрної науки. – 1999. – №2. – С. 9-16.
2. Григор'єва О. М. Реакція різних за скоростиглістю сортів сої на особливості вирощування / О.М. Григор'єва, Н.М. Трикіна // Аграрний вісник Причорномор'я: зб. наук. праць. – 1999. – Вип. 3(6). – С. 137-141.
3. Поздняков В. Г. Экономические и технологические аспекты производства сои / В. Г. Поздняков. – М., 1990. – 55 с.
4. Доспехов Б. А. Методика полевого опыта: 5–е изд., доп. и перераб. / Б. А. Доспехов. – М.: Агропромиздат, 1985.– 351 с.
5. Ушкаренко В. О. Дисперсійний аналіз урожайних даних польових дослідів із сільськогосподарськими культурами за ряд років / В. О. Ушкаренко, С. П. Голобородько, С. В. Коковіхін // Таврійський науковий вісник. – 2008. – Вип. 61. – С. 195-207.
6. Заверюхін В. І. Соя / В. І. Заверюхін, І. Л. Левандовський // Методичні вказівки по ефективному використанню зрошуваних земель в господарствах Херсонської області у 1999 році. – Херсон: УААН, ІЗЗ, Центр наукового забезпечення АПК Херсонської області, 1999. – 28 с.
7. Астащенко И. В. Резервы повышения урожайности сои / И. М. Астащенко, Н. И. Котляр, В. И. Заверюхин // Масличные культуры. – 1986. – № 2. – С. 22-23.

ЗНАЧЕННЯ БІОПРЕПАРАТІВ У ВПЛИВІ НА ВРОЖАЙНІСТЬ ТА ЯКІСТЬ ПЛОДІВ ТОМАТУ В УМОВАХ ЗОНИ ПІВДНЯ УКРАЇНИ

Бородай Д. В., Друзюк О. С., Усік В. В.
м. Миколаїв, Україна

Постановка проблеми. В останні роки з метою підвищення екологічної безпеки все більше уваги приділяється біологічним засобам захисту рослин. Особливо актуальним це є для овочевих культур, продукція яких споживається безпосередньо у свіжому вигляді. Проте біохімічні процеси, що відбуваються в рослинах під впливом засобів захисту рослин, все ще залишаються недостатньо вивченими. Будь-які препарати, потрапляючи в рослину, викликають перебудову у метаболізмі рослинної клітини. Однак, шляхи перебудови можуть бути різноманітними. Виявлення цих складних питань є необхідним для спрямованого використання окремих речовин з метою регуляції росту і розвитку рослин, підвищення їх стійкості до несприятливих умов, одержання високого урожаю, покращення якості сільськогосподарської продукції та збереження сприятливої екологічної ситуації.

Стан вивчення проблеми. Дослідження, проведені вченими багатьох країн, показали, що препарати хімічного, біологічного, природного походження можуть викликати системну індуковану стійкість рослин до патогенів, тобто стимулювати захисні реакції рослинного організму. Велику роль в цих процесах відіграють окисно-відновні ферменти. Враховуючи зміну активності окисно-відновних ферментів, як загально біологічну реакцію рослин на несприятливі фактори, можна сказати, що найбільш вразлива – пероксидазна система. Пероксидаза – це фермент зі змішаними функціями, здатний каталізувати реакції окислення різних неорганічних та органічних сполук, як індивідуального, так і сумісного окислення субстратів. В хлоропластах фотосинтезуючої тканини листків для усунення утвореного пероксиду водню існує антиоксидантна система, до складу якої входить і каталаза, хоча в самих хлоропластах фермент відсутній. Каталаза – антиоксидантний фермент, що сприяє